

NESH - Den nasjonale forskningsetiske komité for  
samfunnsvitenskap og humaniora

Deres ref.:

Vår ref.:  
20/08071-4

Dato:  
30.11.20

## Høring til NESH fra Høgskulen på Vestlandet

### Innledning

Fagansvarlig for forskningsetikk ved HVL informerte om og inviterte alle 4 fakulteter til å bidra til innspill til Høringsnotat om Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap om humaniora. Notatet ble også lagt fram for og diskutert i HVL sitt Forskningsetiske utvalg den 19.11.2020. HVL sitt høringssvar er basert på tilbakemeldinger fra Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett, resultatet av diskusjon i HVL sitt forskningsetiske utvalg og forskningsavdelingens vurdering.

### Formålet med retningslinjene

HVL vil takke de nasjonale forskningsetiske komiteene for invitasjon til høring og et godt arbeid med revisjon av retningslinjene. Hovedinntrykket er et godt formulert og omfattende dokument.

HVL anbefaler at retningslinjene adresserer forskningens samfunnsansvar mer eksplisitt. Vi anbefaler at samfunnsansvar, bærekraft og global rettferdighet blir gjort mer tydelig i en revidert versjon. Samspill med NENTs retningslinjer kunne vært adressert.

Retningslinjene kan også bli enda mer tydelig på hva som er *formålet* med dem. For eksempel om retningslinjene skal sikre etisk forskning med god kvalitet som ivaretar hensynet til individer, grupper og samfunn.

HVL sitt kunstfaglige miljø uttrykker at det kunstfaglige perspektivet er utydelig, og at det bør utarbeides spesifikke nasjonale forskningsetiske retningslinjer for bruk av kunstneriske produksjoner i formatene lyd/bilde og materialer.

---

**Postadresse**  
Høgskulen på Vestlandet  
Postboks 7030  
5020 Bergen  
post@hvl.no

**Telefon**  
+47 55585800  
**Internett**  
www.hvl.no  
**Org.nr.** 917 641 404

**Fakturaadresse**  
Høgskulen på  
Vestlandet  
Fakturamottak  
Postboks 363 Alnabru  
0164 Oslo

**Avdeling**  
AFII - Avdeling for  
forskning,  
internasjonalisering  
og innovasjon

**Saksbehandler**  
Anne-Mette Somby  
Telefon:

## **Ansvaret for forskningsetikken**

Bruk av begrepet *kjennskap* til forskningsetiske retningslinjer slik det er formulert i første avsnitt er svakt, og vi mener at det er mer riktig å bruke ordet kunnskap for å poengtere at alle som bidrar til forskningsvirksomhet har ansvar for å tilegne seg nødvendig kunnskap for sin rolle.

HVL mener at retningslinjene er svært relevante for studenter på ulike nivåer. Retningslinjene kan med fordel beskrive roller og ansvar for studenter og veiledere, forskere og forskningsledere, i etterlevelse av forskningsetikken i denne delen. HVL savner et avsnitt som tar for seg konsekvenser ved brudd på forskningsetiske retningslinjer for forskere, forskningsledere og institusjoner.

### **A) Forskerfellesskapet**

#### **Punkt 3. Medforfatterskap**

HVL slutter seg til at Vancouverreglene bør gjelde for medforfatterskap. Det er ulike oppfatninger av Vancouverreglene og praktisering av medforfatterskap for veiledere. Fagmiljøer ved HVL mener at krav om deltakelse i selve *skriveprosessen* er en for streng fortolkning av pkt. 2 (*deltatt i utarbeiding av selve manuskriptet eller kritisk revisjon av dets intellektuelle innhold*) slik det presiseres i første avsnitt etter pkt.4, og ber om at dette avklares gjennom et eksempel i en ny versjon.

Dette punktet bør også diskutere forskerens tilhørighet og medforfatterskap. Forskere kan ha tilhørighet til flere institusjoner, og vi savner en avgrensning av hvilke kriterier som gir en institusjon rett til å stå oppført som medansvarlig.

#### **Punkt 9. Deling av forskningsdata**

HVL anbefaler å bruke hele utsagnet «så åpent som mulig og lukket som nødvendig» i setningen under overskriften og ellers der det er naturlig i teksten. Det kan være oppklarende å beskrive hva som menes med utsagnet, for eksempel at det i enkelte tilfeller ikke er mulig å dele forskningsdata åpent på grunn av hensynet til enkeltindividers personvern. Samtidig er det viktig å vise at personvernet ikke alltid må være et hinder for publisering, og at tungtveiende samfunnshensyn kan begrunne publisering av data som ikke er anonyme. Vi savner også en tydelig avgrensning av vilkår for publisering og deling av egne data og andre sine data/eksisterende data, for eksempel at det fins hindringer for publisering av registerdata og data som allerede er publisert på sosiale medier.

### **B) Forskningsdeltakere**

HVL savner at denne delen omtaler involvering av praksisstudenter og medforskere i forskningsprosjekter, og hvordan data som er innhentet gjennom praksis kan gjøres om til forskningsdata i etterkant. Praksisstudenter og medforskere er både objekt og subjekt i forskning, noe som stiller krav til en tydelig rolleavklaring i forkant. Hvilke krav til kunnskap om forskningsetikk må stilles til praksisstudenter og medforskere, og hvordan kan disse best formidles og etterleves innenfor slike fagområder? Hvordan kan man legge til rette for at data som er samlet inn i forbindelse med praksis gjøres om til forskningsdata uten å bryte forskningsetiske retningslinjer og lovverk?

#### **Punkt 14. Samtykke til å delta i forskning**

HVL mener at skillet mellom det juridiske og det etiske samtykket er forklart på en god måte, og vi er enige i at det er nødvendig å presisere forskjellen mellom dem i de forskningsetiske retningslinjene.

## **Punkt 15. Redusert samtykkekompetanse**

I andre avsnitt er det nevnt tre kriterier for å inkludere personer med redusert samtykkekompetanse i forskning. Det bør presiseres om alle kriteriene må være til stede. Dette punktet bør også si noe om de pårørendes rolle i inklusjon av personer med redusert samtykkekompetanse. Det bør kanskje også vise til andre bestemmelser om inklusjon av personer med redusert samtykkekompetanse, for eksempel Helseforskningsloven. Dette punktet bør også ta for seg inklusjon av personer med *manglende* samtykkekompetanse.

## **Punkt 16. Beskyttelse av barn.**

HVL anbefaler at bestemmelser om alder for samtykke i personopplysningsloven, Helseforskningsloven og forskrifter nevnes.

HVL savner en beskrivelse av hva det innebærer å *ha tilstrekkelig kunnskap om barn og unge for å kunne tilpasse både metode og forskningsformål til deltakernes alder og utvikling*. Hvem kan vurdere om forskere har den kompetansen som er nødvendig for å gjennomføre forskningen, og hvordan kan dette kontrolleres? Hvem har ansvar for å sikre at barn i sårbar situasjon ivaretas i forskerprosjekter? Når kan studenter samhandle med barn, og i hvilke tilfeller bør studenter ikke samhandle med barn?

## **Punkt 17. Unntak fra krav om samtykke**

Det bør legges til at unntak fra samtykke også kan anvendes for journaldata og saksdokumenter som foreligger digitalt eller som fysiske dokumenter.

## **Punkt 18. Klarhet om roller og ansvar.**

I dette avsnittet kan det med fordel gis eksempler på tilfeller det er nødvendig at et samtykke oppdateres underveis i forskningsprosjekter.

## **Punkt 20. Anonymisering**

Denne delen har noen språklige uklarheter. I siste setning i første avsnitt er det uklart hva man henviser til: «I slike tilfeller skal forskningsdeltakernes anonymitet være garantert, både ved publisering og annen offentliggjøring.» Dersom man henviser til avtale om anonymitet i samtykket, bør dette gjentas før denne setningen.

Innledningsvis står det «hvis» avtale om anonymisering, noe som indikerer at det er mulig å avtale bruk av ikke-anonymiserte data etter prosjektslutt. Det bør derfor presiseres i siste avsnitt hvordan dette er mulig å få til og til hvilke formål. Det er mulig å bruke data som er samlet inn til forskning til for eksempel arkivformål. Hvordan stiller forskningsetikken seg i forhold til dette, og hvilke vurderinger må tas før dette kan gjennomføres?

## **Punkt 23. Lagring av forskningsmateriale**

Setningen «Personopplysninger skal ikke lagres lenger enn det som er nødvendig for å gjennomføre forskningen» framstår som noe kategorisk og inkluderer ikke muligheten for at ikke-anonymiserte forskningsdata i noen tilfeller kan gjenbrukes og arkiveres til nye formål. Setningen kan skrives om: «Personopplysninger skal *som hovedregel* ikke lagres lenger enn det som er nødvendig for å gjennomføre forskningen»

Det bør være et klart skille mellom hva som er lagring og hva som er arkivering. Lagring er noe som foregår underveis i forskning, mens arkivering er etter forskningsformålet er avsluttet.

## C) Grupper og institusjoner

### Punkt 30. Svakstilte og sårbare grupper

HVL savner en beskrivelse av hvilke avveininger som må foretas før inklusjon i forskning.

## D) Organisering og finansiering

HVL mener det er viktig at samarbeid med kommersielle aktører reguleres, og savner at dette presiseres i denne delen.

### Punkt 39. Samarbeidsprosjekter

I dette punktet bør *ansvaret* for forskningen presiseres for å avklare roller og ansvar i prosjekter som inkluderer praksisstudenter, medforskere og andre som ikke har en formell forskerrolle i samarbeidsprosjekter. Dette punktet kan henvise til avsnittet om «Ansvaret for forskningsetikken» i innledningen.

### Punkt 40. Brukermedvirkning.

HVL savner en presisering av hva brukermedvirkning er, hva som kvalifiserer for å være brukermedvirkning og hvilke vurderinger som må foretas før inklusjon av brukere, inkludert hvilket forskningsetisk ansvar bruker eventuelt har og hvilke krav til opplæring dette fordrer. I enkelte typer prosjekter er det vanskelig å skille mellom brukere og medforskere.

I dette punktet kan en tilføye etter første avsnitt: «Dette er særlig aktuelt der forskningen skjer med praksisfeltet, og der medforskerne ellers ikke har en formell forskerrolle».

## E) Forskningsformidling

I delen som omhandler forskningsformidling bør det inngå en anbefaling om å redegjøre for usikkerhet knyttet til egne funn i publisering og formidling. Dette henger sammen med forskningens samfunnsansvar.

HVL mener at retningslinjene bør beskrive at det stilles ulike krav til kvalitetssikring ved publisering og formidling av forskningsresultater. Vitenskapelig publisering kvalitetssikres ved fagfellevurdering, mens det ved formidling av resultater ikke stilles samme type krav. Retningslinjene bør framheve forskerens ansvar for etisk refleksjon ved formidling av resultater, med vekt på forskerens samfunnsansvar.

HVL savner omtale av forskerens forskningsetiske ansvar i rollen som reviewer, associate editor og editor for tidsskrifter og i arbeidet med evaluering og prioritering av forskningssøknader for forskningsråd og lignende organisasjoner.

I tillegg bør forskerens ansvar for å gi kreditering til medforskere i forskningsformidlingen vært adressert tydeligere.

### Punkt 47: Formidling og etterrettelighet

Forskeren bør ha en etisk bevissthet til hvordan forskningen påvirker samfunnet, og i dette punktet kan det legges til: «Dette er særlig viktig der forskningsresultater kan føre til politiske beslutninger og tiltak, eller påvirke folks syn på et samfunnsaktuelt tema.

Med vennlig hilsen

Gro Anita Fonnes Flaten

Prorektor for forskning

Anne-Mette Somby

Fagansvarlig for forskningsetikk

*Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrivne signaturar.*